

poznavanje prošlosti, ali i razumijevanje današnjosti te planiranje budućnosti. Knjiga Vladimira Žerjavića znatno pripomaže utvrđivanju objektivnih činjenica o broju ratnih i poratnih žrtava. Jer, iako se radi o ljudima stradalim na razne načine i iz raznih uzroka, i treba suosjećati s njima, s njihovim bližnjima, brojke su suviše suhoparne, dosadne - i tu se ne da ništa učiniti, iako govore o smrti. Ali, te brojke razaraju mitove pa i one bolne, a među njima - osobito ističemo - i najzlokobniji, onaj o genocidnosti jednoga cijeloga naroda - hrvatskoga naroda, koji mu pripisuju velikosrpski glasnogovornici. Već i samo po tome ova Žerjavićeva knjiga ulazi u povijest označena velikim slovima.

Petar Strčić

D. KLEN / M. STRČIĆ: PISMA PETRA I. PETROVIĆA NJEGOŠA

Zagreb 1990, str. 69

U Arhivu Hrvatske u Zagrebu nalazi se jedan svežanj pod naslovom "Lettere del Vladika di Monte nero al General Comandante Sr Niccoletti" ("Pisma vladike Crne Gore generalu komandantu g. Niccolettiju"). Dokumente je 1978. predala austrijska strana iz Fonda Staatskanzlei, Provinzien Dalmatien, na temelju sporazuma iz 1923. o vraćanju kulturnih dobara bivše Austro-Ugarske. U svežnju se nalaze 22 pisma (koncepti i čistopisi) i jedan proglas koji se tiču događaja u crnogorskom primorju, na prostoru grbaljske župe, godine 1802.

Grbaljski knezovi Bojkovići i Ljubanovići bili su iskoristili pometnju nastalu padom Mletačke Republike (1797) i uzurpirali zemlju seljacima u kneževinama kojima su upravljali. Seljaci su se obratili vladici Petru I. Petroviću koji ih je nastojao umiriti i istovremeno intervenirao kod austrijskih civilnih i vojnih vlasti u Kotoru. S druge strane, seljaci su silom prisvojili urod s otetih polja što je dovelo do intervencije austrijske vojske. Austrijanci su poslali i deputaciju (kirurga L. Gratija i kancelara N. Lambrinija) koja je trebala utvrditi činjenično stanje, ali su seljaci zatvorili austrijske izaslanike, tražeći da se iz kotorskog zatvora pusti jedan njihov suseljanin.

Vladika je u svojim osam pisama upućenih generalu Niccolettiju u Kotor zahtijevao od austrijskih vlasti da se seljacima pruži zaštita. Između ostaloga, prijetio je da će se u protivnom obratiti dvoru u Beču ili Carskoj kraljevskoj austrijskoj organizacionoj komisiji koja je 1802. došla u Kotor. Nastojao je izuzeti seljake ispod nadležnosti seskog suda u kojem su glavnu riječ vodili spomenuti knezovi. Napisao je i jedan proglas, "Plemenitoj gospodi kneževima, sucima i drugim glavarima, starcima i svim kršćanima u Župi" (29. srpnja 1802), u kojem je osudio nasilje knezova Bojkovića i Ljubanovića i istaknuo da je poduzeo sve mjere kod viših austrijskih vlasti da se spor riješi u korist seljaka, te pozvao seljake da sačuvaju mir: "I tako vam ne preostaje drugo nego da sačuvate duhovni mir među sobom, slogu i osobno spokojstvo sve dok vaši opravdani zahtjevi ne budu došli na vidjelo pred cesarsko-kraljevskim sudom, od kojega zaista možete očekivati istinski pravednost i zaštitu. Dotle vas molim i preklinjem u ime Božje da ne bude nikoga među vama koji bi činio smutnje, da ne bude nikoga tko bi iz kakva razloga, ni velikoga ni malog, učinio nešto brzopleto, već sve prepustite pravednim vladarskim odlukama i naredbama."

Tri pisma napisao je Njegošev tajnik opat Francesco Dolci (de Vicković, Frano Visković). Jedno od njih upućeno je 22. studenoga 1801. godine i to je prvo od pisama koje se tiču grbaljske pobune i jedino iz 1801. godine. U njemu Dolci obavještava Niccolettija da vladika ne može primiti pukovnika Žarkovića koji je sa svojim vojnim odredom intervenirao u Glavačanima.

Osam pisama potpisana su od strane generala Niccolettija, a jedno pismo - autor mu je vjerojatno generalov tajnik Pique - nije potpisano. General se branio da nema

pravo mijenjati pravosuđe u Crnoj Gori, nego da ono mora ostati kakvo je bilo do 1797. godine, tj. da je sud u Kotoru nadležan tek u drugom stupnju, dok je u prvom stupnju nadležan seoski sud koga sačinjavaju četiri kneza i četiri izabrana narodna predstavnika.

Dva kratka pisma, zapravo poruke, napisali su austrijski izaslanici Grati i Lambrini. Oni su u lipnju 1802. molili generala Niccolettija da ih spasi iz zatočenja i da oslobodi seljaka Nika Martinovića i tako spriječi veće neredе u grbaljskoj župi.

Sva 23 dokumenta objavili su Danilo Klen i Mirjana Strčić u knjizi (velikoga formata) što su je izdali Arhiv Hrvatske i izdavačka kuća "Naprijed". Knjigu su recenzirali Ivan Kampuš i Josip Kolanović

Priređivači su prvo dali kratak *uvod* (str. 5-17) u kojem su na temelju opširne literature prikazali život i djelovanje Petra I. Petrovića Njegoša, utemeljitelja moderne crnogorske države, te posebno opisali njegovu djelatnost u vezi s grbaljskom pobunom 1802. godine.

Zatim su objavili *pisma* u talijanskom izvorniku (str. 19-44) i u hrvatskom prijevodu (str. 45-66). Regeste su dali u prvome dijelu. Prvo Dolcijevo pismo i Njegošev proglas izvorno su bili napisani srpskim jezikom, a na talijanski ih je preveo "carski i kraljevski tumač za ilirski jezik" Nicole Pasquali.

Na finom papiru objavili su i fotokopije *rukopisa* Njegoševih pisama od 20. svibnja i od 27. rujna 1802. godine.

Objavljena građa ima višestruku vrijednost. Iz nje se može vidjeti kakav je bio položaj seljaštva u crnogorskom primorju početkom 19. stoljeća, pravosudni sistem kod Crnogoraca, veze njihova glavarskog sloja s austrijskim vlastima, uloga vladike u duhovnom i uopće u životu Crnogoraca u austrijskom dijelu buduće crnogorske države, odnos austrijskih vlasti prema vladici i prema crnogorskom stanovništvu i dr. Njegoševa pisma svjedoče o njegovu bogatom književnom talentu i vladarskim sposobnostima, vladara i političara.

U knjizi je objavljena samo građa koja se tiče događaja iz 1802. godine. Među ostalim arhivalijama koje se čuvaju u Arhivu Hrvatske nalazi se i mnoštvo dokumenata koji bacaju svjetlo na odnos Petra I. Petrovića prema austrijskim okupacijskim vlastima do 1806. god., kada su u Boku kotorsku i crnogorsko primorje došli Francuzi.

Damir Agičić

ZBORNİK RADOVA O ŠIMUNU KOŽIČIĆU BENJI

JAZU, Razred za filološke znanosti, Znanstveni skupovi, knjiga 1, Zagreb 1991, str. 244.

Znanstveni skup "Šimun Kožičić Benja i njegovo doba" (u povodu 450. obljetnice smrti Šimuna Kožičića Benje) održan je u Zagrebu, Zadru i na otoku Ugljanu od 21-23. travnja 1988. god. u organizaciji Razreda za filološke znanosti JAZU, Filozofskog fakulteta u Zadru i Hrvatskog filološkog društva Zadar. U objavljenom zborniku tekstovi autora su složeni abecednim redom, bez obzira na redosljed i mjesto izlaganja referata.

U uvodnom poglavlju akademika Milana Moguša, tajnika Razreda za filološke znanosti (str. 7-9) ukratko je ukazano na značaj života i djela Šimuna Kožičića Benje kao na jednog od utemeljitelja hrvatskoglagoljske tiskare, pri čemu se napose ističe značaj njegova osnivanja za kulturni i vjerski život Hrvatske.

U Prvom referatu "Šimun Kožičić Begna i njegovo doba" S. Antoljak (11-25) ukratko prikazuje Kožičićev život od njegovog školovanja u Italiji, djelovanja kao modruško-senjskog biskupa, učešća na V Lateranskom koncilu (1513, 1516. god.), te, napose

UDK 949.713

ISSN 0353-295 X

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

R A D O V I

VOL. 25

Z A G R E B

1992.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb - Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.